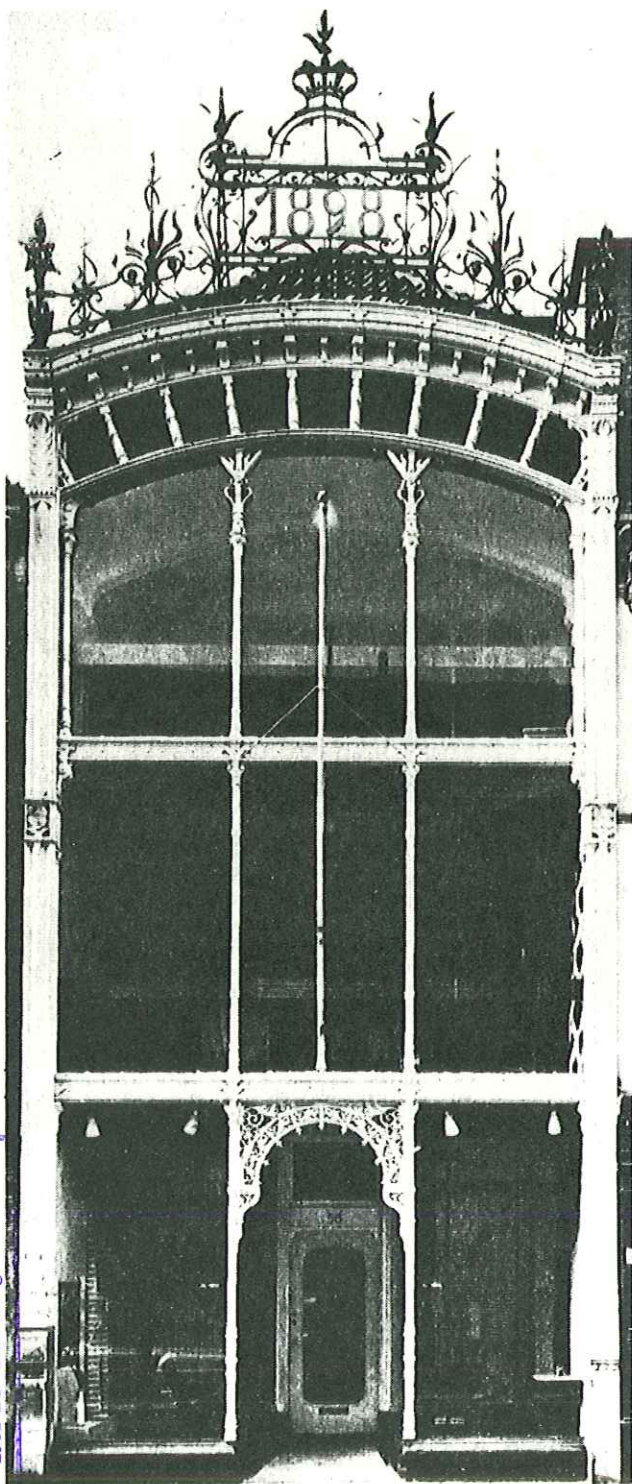

VERBOUWING 'AL-VEKA'-PAND DEN HAAG VAN LICHTHUIS TOT FILMHUIS

Denneweg 56

Een uniek Jugendstil pand aan de Haagse Denneweg met een drie verdiepingen hoge glazen gevel uit 1898 is ingrijpend verbouwd tot een filmhuis dat begin september werd geopend. De Haagse architecten Sjoerd Schamhart en Henk van der Leeden van PRO zagen zich voor de opgave geplaatst om met alle respect voor haar ruimtelijke, architectonische en historische waarde, in het lichte, opengewerkte pand een bioscoop onder te brengen. Het is gelukt maar het contrast tussen open en dicht, licht en donker en vooral van oud naar nieuw is soms erg scherp.

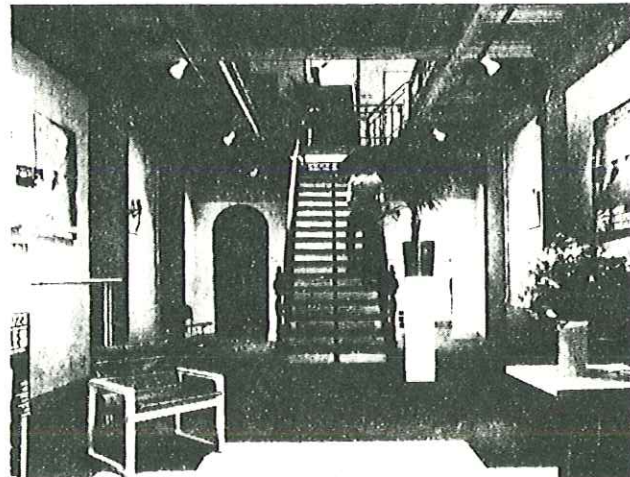
Het pand met de opvallende glazen gevel aan de Haagse Denneweg heeft een rijke historie. Met de drie belendende panden werd het in 1772 als een 'rijtjeshuis' gebouwd. De tot dan elders op de Denneweg gevestigde smid Egbertus Beekman koopt in 1883 het huis op nummer 56 samen met het er achter gelegen pakhuis. Ruim vijftien jaar later besluit hij het gehele complex te laten verbouwen en wendt zich daartoe tot de plaatselijke architect J. W. Bosboom. Deze architect Bosboom had tot 1898 voornamelijk ontworpen in de laat 19e-eeuwse Hollandse neo renaissance stijl, iets heel anders dan de nieuwe invulling die Denneweg 56 onder zijn naam zou gaan krijgen: een skelet van stalen binten geraffineerd gecombineerd met consoles, zuiltjes en ornamenten van gietijzer, vloeren, plafonds en betimmeringen van hout en een gevel van glas. De invloed van de smid/opdrachtgever Beekman op deze eigenwijze, niet traditionele constructie mag dan ook niet worden onderschat. Waarschijnlijk was hij verantwoordelijk voor het toepassen van standaard gietijzeren bouwelementen uit die tijd (geornamenteerde zuiltjes, consoles etc. welke nu nog in oude catalogi kunnen worden teruggevonden). Zijn aandeel in de constructie blijkt in ieder geval uit 45 ton bij de bouw gebruikt metaal dat grotendeels door de firma Beekman zelf werd verwerkt.

In het boek 'Jan Willem Bosboom, een Haags architect rond de eeuwwisseling' dat gelijktijdig uitkwam met de opening van het nieuwe filmhuis raakt auteur Ben Moritz

De veelvuldig geprezen gevel van Denneweg nr. 56. Deze foto is genomen in de tijd van Gispens. Het gevelbeeld is met de nieuwe bestemming filmhuis nauwelijks veranderd; alleen het zichtbare gedeelte van het interieur en de opnieuw geplaatste letter W van Wilhelmina onder het kroontje. De rij vierkante ruitjes in de gevelbeëindiging deed in 1898 dienst als lichtreclame: op het glas was de firma naam geschilderd en achter het glas brandden gaslantaarns!

Foto Gem. Arch. 's-Gravenhage.

De monumentale gietijzeren trap met z'n vervolg naar de tweede verdieping precies in het verlengde. Bovenaan een afgedicht stuk (ex-)vide.

Gemeente Den Haag
Dienst Ruimtelijke en
Economische Ontwikkeling
Monumentenzorg
Postbus 29734
2502 LS Den Haag

oijna in extase bij het beschrijven van het pand aan de Denneweg: 'In maart 1898 toont de architect zijn opdrachtgever de door hem ontworpen plannen. Het is een stoutmoedig ontwerp en laat één grote ruimte zien, van de vloer tot het dak, met gaanderijen op beide verdiepingen. Het geheel wordt aangelicht door een groot raam midden in het dak met daaronder op de tweede gaanderij ramen in de zijgevels en verder een glasgevel over de hele oppervlakte van het voorfront. Een gevel, die kon wedijveren met de beroemde, thans grotendeels verdwenen glasgevels in het buitenland. Een gedurfd ontwerp, waarin alle oude begrippen omtrent gevel-architectuur overboord werden gegooid. In één woord een schitterend voorbeeld van Art Nouveau-architectuur. (...) Een typisch kenmerk van de Art Nouveau-architectuur is het vermogen om de structuur-theorie in praktijk te brengen doordat de elementen, die de constructie ondersteunen, onderdelen worden van de gevel. De architect van het huis Denneweg nr. 56 heeft dit goed begrepen en deze theorie op sprekende wijze in praktijk gebracht. Hij laat niet alleen de uiterst dunne gietijzeren gevelkolommen zien, maar door de enorme glasvlakken daartussen wordt ook de constructie van het interieur zichtbaar. Hier laat de architect werkelijk alles zien, niet wordt 'verdonkeremaand', terwijl het ornament de structurele benadering extra naar voren brengt. Dus wel degelijk kan gesproken worden over een Art Nouveau gebouw, ondanks het feit dat het ornament, de versiering, geen enkel spoor van Art Nouveau-vormen vertoont. Alleen in de bekroning heeft de architect, wellicht onder invloed van de opdrachtgever, de smid Beekman, getracht nieuwe vormen te bedenken en toe te passen.

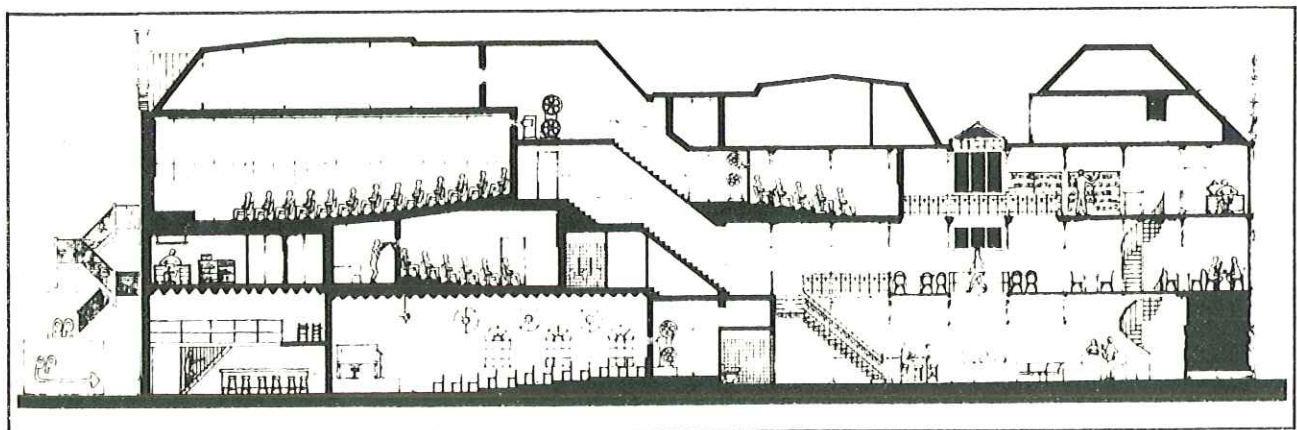
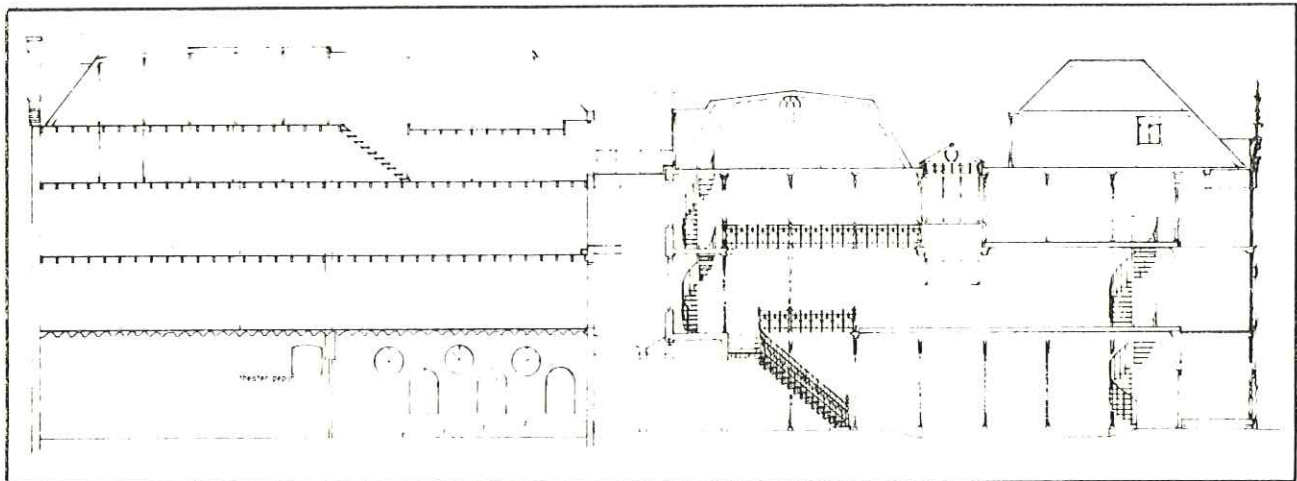
Deze bekroning is een orgie van flamboyante bewegingen in smeedwerk, waaraan de opdrachtgever waarschijnlijk zelf met liefde en overtuiging heeft gewerkt. Boven al dit smeedwerk prijkt in de top een koningskroon en het jaartal 1898. Dit jaartal van de bouw was tevens het

kroningsjaar van Koningin Wilhelmina. De heer Beekman was ongetwijfeld een aanhanger van ons koningshuis en liet in zijn smeedwerk een koperen W aanbrengen. Bij de inval van de Duitsers in 1940 werden alle herinneringen aan het koningshuis door de bezetters verwijderd, zo ook de letter W van Wilhelmina.'

Na het overlijden van de heer Beekman en enkele jaren beheer door zijn zonen en een bedrijfsleider verliep de eens zo bloeiende zaak en werd het pand na langdurige leegstand gekocht door R. J. Meyer, een uit Nederlands-Indië afkomstige planter, die van plan was een meubelfabriek op te richten. Deze Meyer kwam door familierelatie in contact met W. H. Gispén die ontwerper-adviseur werd van zijn meubelfabriek 'Kembo'. Denneweg 56 werd showroom. Gispén paste het interieur aan voor het tentoonstellen van de door hem ontworpen meubelen en lampen die op de zolder werden geassembleerd. Na verloop van tijd kreeg een zekere A. J. G. van Pijpen het Haagse agentschap van de inmiddels vertakte firma Kembo. In '57 begon van Pijpen voor zich zelf het 'Algemeen Verkoop Kantoor', kortweg 'Al-Veka', een naam die sindsdien onverbrekkelijk met het pand aan de Denneweg verbonden is door vele activiteiten die de eigenaar ontplooidde voor de buurt. Zo opende deze in '62 een kunstgalerie in het achterhuis, het voormalige pakhuis waar Paul van Vliet in '64 ook zijn vermaarde en nog steeds bestaande theatertje 'Pepijn' begon in een Van Pijpen gehuurde ruimte. 'Pepijn' zit ook nu nog in het pand van het filmhuis maar het heeft een eigen entree aan de achterzijde en functioneert geheel onafhankelijk.

Langsdoorsnede nieuwe toestand:

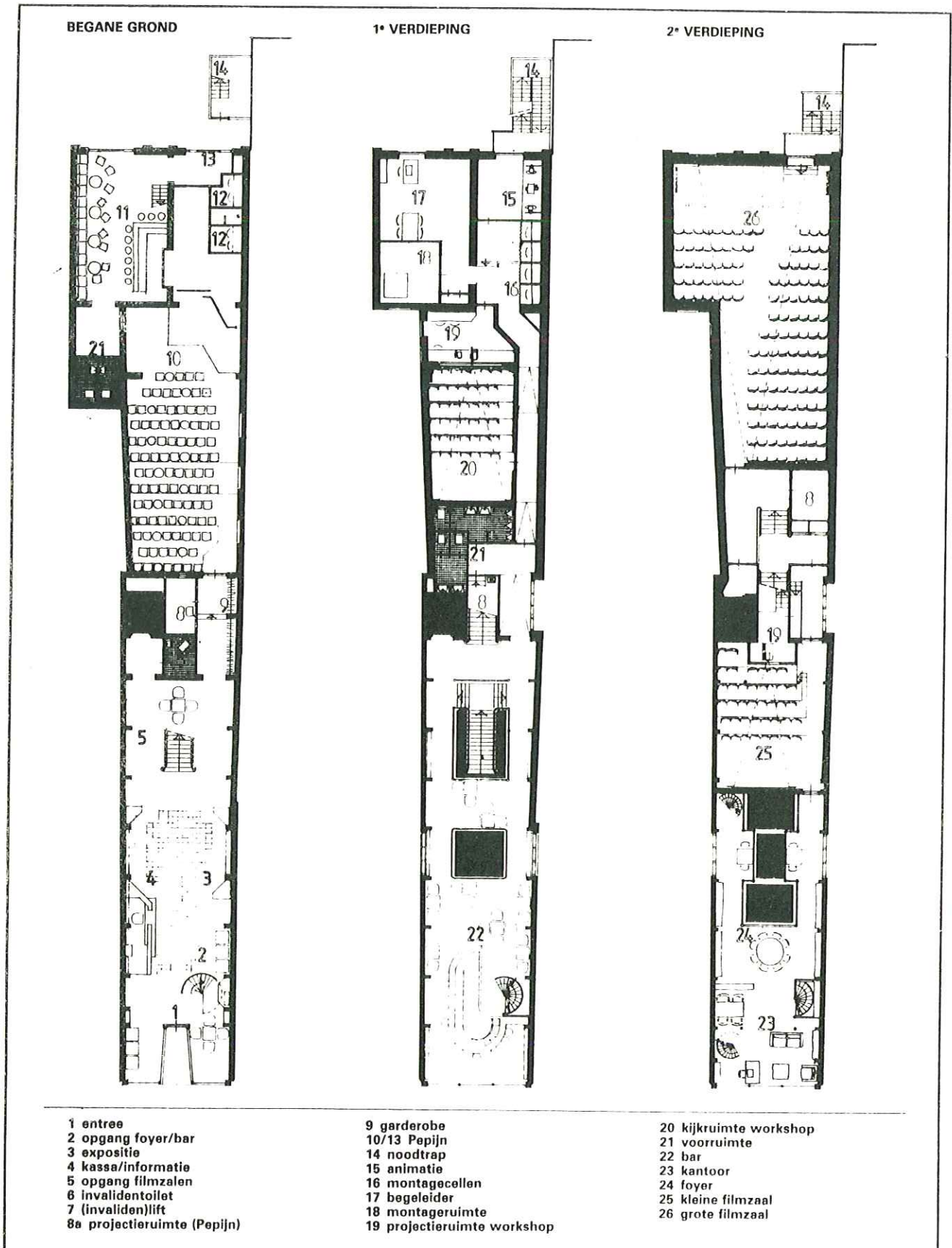
Links: theater Pepijn, op de 1e verdieping de projectieruimte van de workshop en de grote filmzaal.
Rechts: entree op de 1^e verdieping de bar en daarboven kantoor en kleine filmzaal.

In 1979 koopt de gemeente Den Haag het weer leegstaande Al-Veka pand aan om er een filmhuis voor de Haagse Filmstichting in onder te brengen. 'Filmhuis' wil zeggen een soort (kleine) bioscoop voor het op niet commerciële basis vertonen van films uit het 'vrije circuit'; films die niet of niet meer in de gewone bioscopen draaien. Verder is er meestal documentatiemateriaal en een mogelijkheid voor film liefhebbers om zelf met film bezig te zijn. Een film-café/bar mag natuurlijk niet ontbreken. De Haagse

architecten Sjoerd Schamhart en Henk van der Leeden van PRO (Buro voor Plan en Ruimtelijke Ontwikkeling) maakten het ontwerp voor de ingrijpende verbouwing van het Al-Veka pand tot Haags Filmhuis. Schamhart had al ervaring opgedaan met filmhuizen in Rotterdam, Dordrecht en Nijmegen.

Het nieuwe Haagse Filmhuis heeft een fantastische ligging in het hartje van het uitgaanscentrum van de resi-

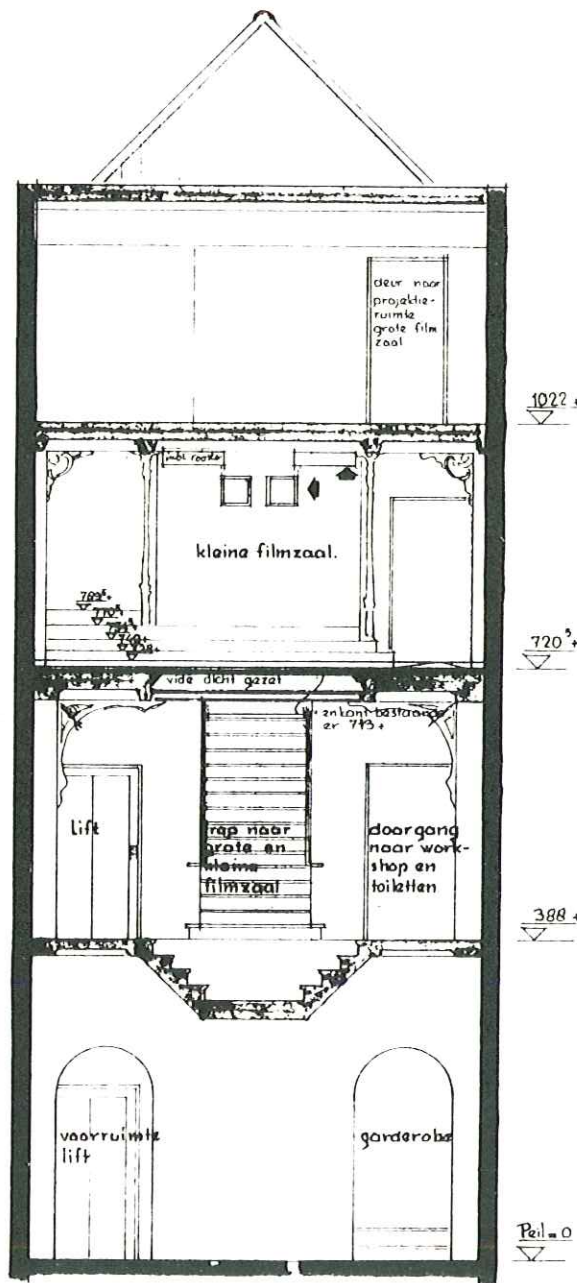
entie en een unieke 'open' gevel die vanzelf de aandacht trekt. Ideale omstandigheden. De problemen van de architecten lagen dus achter de glazen gevel. De gave glaspartij zelf en de er achter gelegen vides beperkten de gebruiksmogelijkheden van het voorpand erg sterk. De tegenstelling tussen het extreem opengewerkte gebouw en het extreem gesloten karakter van haar nieuwe functie (filmzalen, workshopruimte) komt hier aan het licht. De architecten losten dit op door alle functies die het daglicht kunnen verdragen of nodig hebben in het open en lichte voorpand onder te brengen, de 'donkere functies' in het achterpand (het voormalige pakhuis) en het verkeersgebied en de toiletten in de nieuwe tussenbouw tussen de twee panden. De verhouding van donkere en lichte functies strookte echter niet helemaal met de verhouding van de open en dichte ruimten met als gevolg een concentratie van functies en een ineenvlechting van relatief kleine ruimten in het midden- en achtergebied en een beperkt aantal 'lichte functies' in royaal bemeten ruimten in het voorpand. In twee opzichten een spanning tussen 'open' en 'dicht': tussen licht en donker en tussen ruim en krap.

De entree van het filmhuis is licht en ruim en wordt gedomineerd door de oorspronkelijke fraaie en monumentale gietijzeren trap die het centraal gelegen verkeersgebied scheidt. Naast de bescheiden, modern vormgegeven kas heeft de grote entree eigenlijk alleen een doorgangsfunctie. Het effect van de vides wordt pas goed merkbaar bij het bestijgen van de trap naar de eerste verdieping. De overgang naar de filmzalen op de tweede verdieping ligt precies op het verlengde van de eerste trap en daarmee ook in de symmetrie-as van het voorpand. Het contrast tussen de twee trappen is groot: de eerste (gietijzeren) monumentaal in de ruimte, de tweede nieuw, smal en met een laag plafond door haar ligging tussen filmzalen en -cabines, toiletten en werkkasten in het 'volle' gebied tussen het voor- en het achterpand. De plaatsing van de beide trappen in de symmetrie-as geeft de benodigde duidelijkheid aan het verkeersgebied en de splitsing bovenaan de gietijzeren trap in opstapjes naar links en rechts geeft een goede onderbreking ter hoogte van de eerste verdieping. Maar naar boven gaand is de werking van de ruimte niet optimaal: de overgang van de open monumentale trap naar haar bescheiden en besloten vervolg is niet bepaald 'verruimend'. In de andere richting is dit wel het geval: afdalend ontvouwt zich het zicht op de vides, het fraai gestructureerde plafond, de glazen gevel op de kop en de gietijzeren trappartij beneden. Voor de vides geldt ongeveer

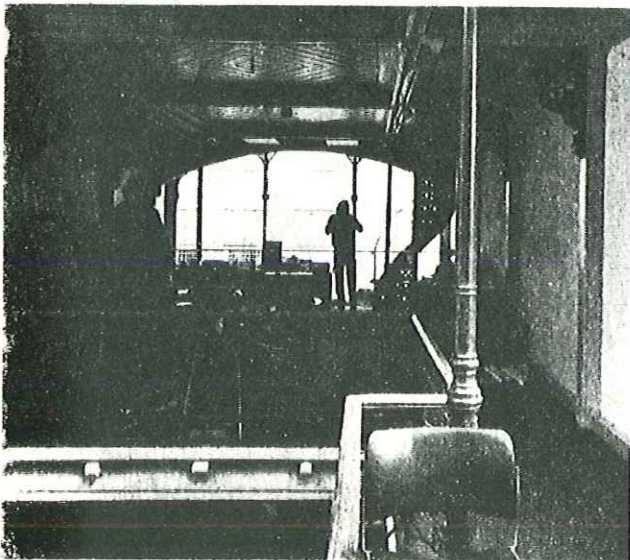
het zelfde; ook zij werken beter als je van boven naar beneden kijkt.

Op de eerste verdieping van het voorpand bevindt zich het filmcafé. Een fraaie ruimte met op zich vrij grote vides zowel naar boven als beneden. In verhouding tot de oorspronkelijke vides die op één onderbreking na over twee verdiepingen van voor- tot achteraan het pand liepen zijn de nieuwe echter maar een betrekkelijk mager overblijfsel. Oké, de nieuwe functie vereiste een bepaalde hoeveelheid vloeroppervlak, de nu gecreëerde ruimtes zijn zeker fraai en in de toestand voor de laatste verbouwing waren ook grote stukken vide afgedicht en wel minder subtiel dan nu; maar hoe dan ook, van het oorspronkelijke karakter van één grote ruimte met gaanderijen is in de huidige bijna vierkante vides niet veel meer terug te vinden. Eerst wilden de architecten de oorspronkelijke vide voor zover noodzakelijk heel subtiel dichten met een vloer van glazen tegels(!) in een stalen rooster; geheel in overeenstemming met de oorspronkelijke constructie van staal en glas en al even verrassend als het gebouw zelf indertijd. Een fantastisch idee dat in verband met de hoge kosten helaas al vlug moest worden losgelaten. Het nu uitge-

Dwarsdoorsnede van het voorpand in de nieuwe toestand.

De kantoorverdieping.

Een brandtrap is aan de buitenzijde tegen de achtergevel gemonteerd.

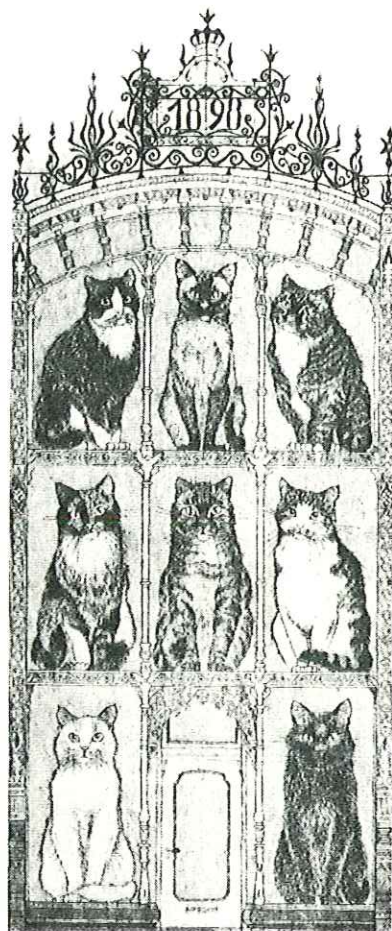
In de nieuwe tussenbouw tussen het voor- en het achterpand bevindt zich naast de trappen, projectiecabines, toiletten en werkkasten ook een invalidenlift. Doordat de twee panden voor de laatste verbouwing slechts door luchtbruggen met elkaar waren verbonden was het mogelijk om de liftschaft te onderheien. De fundering van de bestaande panden had de schacht nooit kunnen dragen. Doordat de twee panden niet helemaal in elkaars verlengde liggen moest er bij de tussenbouw met veel improvisatietalent van architect en aannemer het één en ander optisch worden 'rechtgewerkt'. Vooral de trap naar de tweede verdieping die in de as van het voorpand ligt gaf in dit opzicht nogal wat problemen.

De capaciteit van de oude fundering speelde een belangrijke rol bij het ontwerpen van de geluïdsisolerende constructies. De ineenvlechting van de filmzalen met het café, de workshop, de toiletten en vooral Pepijn (jazz-concerten) plus de vides stelde aan deze voorzieningen hoge eisen. Massa kon de fundering niet dragen zodat er werd gekozen voor buigslappe wanden en vloeren. De filmzalen zijn zo dus een soort 'dozen binnen een doos' geworden.

Bij deze waarschijnlijk en hopelijk voorlopig laatste verbouwing van het Al-Veka pand is het oorspronkelijke karakter onvermijdelijk aangetast en aangepast aan de nieuwe functie. Men moet hierbij bedenken dat het pand ook voor de verbouwing niet in de originele staat verkeerde. Bovendien sloot de functie van filmhuis niet zo goed aan op de merkwaardige open structuur van het unieke gebouw. Voor de architecten was het inpassen ervan dan ook een hele puzzel wat in sommige opzichten zichtbaar is. Belangrijk is echter dat het fraaie pand een openbare functie heeft, daarvoor goed bruikbaar is en de gebruikers er ook tevreden mee zijn. Indertijd was het Al-Veka pand een onverwachte, bruuske en controversiële invulling in de omringende architectuur die nu onmogelijk is. Maar momenteel wordt het nog steeds met zijn omgeving contrasterende pand wel alom gewaardeerd. De nieuwe contrasterende invulling van het pand is niet bruusk, voor weinigen controversieel en wordt door de meesten direct gewaardeerd.

EGBERT KOSTER

De moderne bar die meeloopt met de structuur van het plafond. Het nieuwe gedeelte van het plafond heeft hier een akoestische aftimmering met dezelfde structuur als het bestaande deel.

Op Al-Veka pand geïnspireerde ets-aquaint 'Alvekat' van Ella van Schaik.

DATA:

Opdrachtgever: Haagse Filmstichting/Gem. Den Haag
 Architectuur: Sjoerd Schamhart en Henk van der Leeden van PRO
 Adviseur geluïdsisolerende constructies: Van Dorsser BV Raadgevende Ingenieurs, Den Haag
 Adviseur CV/luchtbehandeling: Adviesbureau P. W. Deerns, Den Haag
 Adviseur constructie: Goudstikker-de Vries BV, Zoetermeer
 Aannemer: Snoeck BV, Den Haag
 Voorgevel restauratie: Restauratie techniek en onderzoek Jahn, Amsterdam

Bouwtijd: 1-9 '80 - 1-9 '81	
Verbouwingkosten incl. honoraria en BTW :	f 1.600.000,-
Gevelrestauratie	f 245.000,-
Vaste inrichting	f 200.000,-

1) 'Jan Willem Bosboom, een Haags architect rond de eeuwwisseling' door Ben Moritz.
 Uitgeverij Ulysses, Den Haag 1981.

Foto's: Steven Witkam.

